

ISSN:1306-3111

e-Journal of New World Sciences Academy
2011, Volume: 6, Number: 1, Article Number: 1C0369

EDUCATION SCIENCES

Received: October 2010

Accepted: January 2011

Series : 1C

ISSN : 1308-7274

© 2010 www.newwsa.com

Abdulkadir Uzunöz

Karadeniz Technical University

abdulkadir_uzunoz@hotmail.com

Trabzon-Turkey

COĞRAFYA DERSİNE YÖNELİK ÖĞRENCİ TUTUM ÖLÇEĞİ GELİŞTİRİLMESİ

ÖZET

Bu araştırmada, Ortaöğretim öğrencilerinin Coğrafya dersine karşı tutumlarını belirleyen bir ölçek geliştirilmiştir. İlk olarak 400 ortaöğretim öğrencisine "Coğrafya Dersinin Önemi ve Hayatınızdaki Yeri" adlı kompozisyon yazdırılmıştır. Yazdırılan kompozisyonlar incelenerek ön taslak olarak 125 maddelik bir form oluşturulmuştur. Bu form kapsam, görünüş, ölçüt ve yapı geçerliliği sağlamak amacıyla alanında uzman 5 öğretim üyesinin görüşüne sunulmuştur. Uzman görüşü sonucunda gerekli düzeltmeler yapıldıktan sonra farklı boyutlarda 44 maddelik taslak ölçek ortaya çıkmıştır. Son olarak taslak ölçek 2006/2007 Eğitim-Öğretim yılında dört ortaöğretim okulunda coğrafya dersi almakta olan 362 öğrenciye uygulanmıştır. Araştırmada ölçüt geçerliliğini tespit etmek üzere elde edilen veriler SPSS 11.5 for WINDOWS programına girilmiştir. Madde ayırıcılık indekslerini tespit etmek için verilere independent t testi, Ölçeğin yapı geçerliliği için faktör analizi yapılmıştır. İki yönlü manidarlığına bakılarak $p < 0.05$ üstünde değer alan maddeler ölçekten çıkarılmıştır. Ölçeğin güvenilirliği için Cronbach alfa hesaplanmış ve .912 değerine ulaşılmıştır. Ölçeğin farklı düzeyde tutuma sahip öğrencileri anlamlı düzeyde ayırt edebildiği saptanmıştır ($p < 0,001$).

Anahtar Kelimeler: Ortaöğretim, Coğrafya Dersi, Öğrenci, Tutum, Tutum Ölçeği

DEVELOPING AN ATTITUDE SCALE FOR SECONDARY SCHOOL GEOGRAPHY LESSON

ABSTRACT

In this research, it is tried to develop an attitude scale which determines the approaches of secondary students for geography lesson. First 400 secondary students are wanted to write a composition named "The importance of Geography Lesson and its position in our lives". The compositions are examined one by one and a pre-pre-form as a draft that has 125 items is composed. This form is given to 5 teachers who are expert in their areas for the availability of extent, appearance, criterion and structure. In the result of experts' ideas after necessary corrections, a pre-scale that has 44 items is revealed in different size. Finally, this Pre-scale is practiced upon 362 students who has Geography lessons at to secondary schools in 2006/2007 Educational year. With the help of this research's datums, For appointing the index of material detaching, independent t test is done to data. For Determining Structure Validity of Scale, Factor Analysis is done to data. Looking at two tailed significance, items that have value more than $p < 0.05$ are abstracted from the scale. for the reliability of scale, Cronbach Alfa (.912) is calculated. the scale's ability to distinguish students with different attitudes was found to be statistically significant ($p < 0.001$).

Keywords: Secondary Education, Geography Lesson, Student, Attitude, Attitude Scale

1. GİRİŞ (INTRODUCTION)

Eğitim; bireyin davranış, tutum, düşünce ve anlayışlarının niteliğini ifade eder (Karslı, 2004). Fakat bireyin nitelikleri birbirinden bağımsız değil, birbirini destekler şekilde çarkın dişlisi gibidir. Dolayısıyla bireydeki davranış ya da düşünce ve anlayıştaki niteliğin değişimi bireyin tutumuna bağlı ve doğru orantılıdır. Yani bireyde istendik davranış geliştirme bireyin tutumuna bağlıdır.

Tutum; psikolojik bir objeye yönelen olumlu ya da olumsuz bir yoğunluk sıralaması ve derecelemesidir (Thurstone, 1967:15). Allport (1967)'a göre; "yaşantı ve deneyimler sonucu oluşan, ilgili olduğu bütün obje ve tutumlara karşı bireyin davranışları üzerinde yönlendirici ya da dinamik bir etkilime gücüne sahip duygusal ve zihinsel hazırlık durumudur." Ülgen (1994)'e göre ise; "öğrenmeyle kazanılan, bireyin davranışlarına yön veren karar verme sürecinde yanlılığa neden bir olgudur" şeklinde tanımlanmaktadır.

Son yıllarda planlı bir şekilde ülkemiz eğitiminde köklü reformlar meydana gelmektedir ki; bununda başında yapılandırmacı felsefeye dayanan müfredat değişikliği dikkatleri çekmektedir. Yapılan araştırmaların ortak sonuçlarından birisi ülkemiz bireyinin klasikleşmiş eğitim dinamiklerinin sonucu olarak başaramayan, mutsuz bireyler olarak topluma katılmasıdır (Solmaz ve Uzunöz, 2009). Müfredat değişikliğindeki bu ciddi yapılanmanın esas kaynağı da burada yatmaktadır.

Oysa ki; 1739 Sayılı Milli Eğitim Temel Kanununda milli eğitimin genel amacı; mutlu insan yetiştirmektir. Mutlu insan ancak istenilen hedeflere ulaşmakla yani; başarmakla olunur. Derslerde, tutum ve başarı arasındaki ilişkinin özellikle ilköğretimden ortaöğretime doğru yükselerek arttığı görülmüştür (Bloom,1979). Öğrencilerin coğrafya dersine olan tutumlarının ilköğretimin birinci kademesinde gerçekleştiğini ileri sürmektedir Demirkaya ve Arıbaş (2004). Colley ve Comber (2003)ise 11-16 yaş öğrencilerin coğrafya dersine karşı olumlu tutum gösterdiğini tespit etmiştir.

Ülkemizde de öğrencilerin Coğrafya dersine yönelik tutumlarını tespit etmeye yönelik ölçek geliştirme çalışmaları mevcuttur. Özge ve ark. (2005) yaptığı çalışmanın örneklemini Diyarbakır İl merkezindeki 2 genel lise olarak belirlemiştir. Güven ve Uzman (2006) geliştirdikleri tutum ölçeğinde örneklem grubuna meslek lisesi öğrencilerini dahil etmemiştir. Ayrıca ölçek 39 maddeden oluşmasına rağmen 128 öğrenciye uygulanmıştır. Anderson (1990)'a göre bu sayı ölçek madde sayısının 5 katı yani 195 olması gerekir. Bu sebeple ortaöğretim coğrafya dersine yönelik tutum ölçeği geliştirilmesinin yerinde olacağı düşünülmüştür.

2. ÇALIŞMANIN ÖNEMİ (RESEARCH SIGNIFICANCE)

Milli Eğitim Bakanlığının 2005/2006 yılında uygulamaya koyduğu coğrafya öğretim programı geçmiş programlara nispetle köklü değişiklikler getirmiştir. Önceleri öğrencilerin bilişsel alandaki bilgi düzeyini ölçüp, ölçüm sonuçlarına göre değerlendirilme yapılırken, yeni program öğrencinin duyuşsal ve davranışsal alanlarda da değerlendirilmesi zorunluluğu getirmiştir. Ancak, programın yeni oluşu ve belki biraz da aceleye getirilişi beraberinde bazı eksiklikleri doğurmuştur. Yine de program geliştirme durağan değil, dinamik olduğu için süreç içinde programın istenilen düzeye çıkacağı beklenmektedir.

Programının uygulayıcısı öğretmenlerin güçlük çektiği konuların başında öğretmen klavuz kitabının, öğrenci klavuz kitabının olmayışıdır. Diğer güçlük çektiği konu ise ölçme ve değerlendirme konusudur. Öğretmenlerin ölçek hazırlama, geçerlilik ve güvenilirlik analizi yapma konusunda yeterli olmamaları, yardımcı kaynaklarının olmaması onların öğrencileri değerlendirmelerinde sağlıklı sonuç alamamalarına ve gelecekle ilgili tahmin yapamamalarına sebep olmaktadır. Coğrafya eğitimcileri akademisyenlerin de bu durumu çok dikkate almaması, ortaöğretim coğrafya

dersleri için bilişsel, davranışsal ve duyuşsal alanda ölçek geliştirme noktasında önemli boşluk meydana getirmiştir. Dolayısıyla ortaya çıkan bu boşluğun doldurulmasına katkı sağlama niyetiyle bu çalışma gerçekleştirilmiştir.

3. ÇALIŞMANIN YÖNTEMİ (RESEARCH METHOD)

3.1. Evren ve Örneklem (Universe and Sample)

Araştırma 2006/2007 öğretim yılında İzmir İl merkezi, İlçe, belde de bulunan toplam dört okulda yapılmıştır. Örneklem toplamda 362 öğrenciden oluşmaktadır. Öğrencilerin okul türlerine göre dağılımını incelediğimizde Fen Lisesi 60 öğrenci, Anadolu lisesi 82 öğrenci, Genel Liseler 96 öğrenci, Meslek Lisesi 124 öğrenci olduğu görülmektedir. Ayrıca, örneklemin %50.3'ü kız, % 49.7'si ise erkektir (Tablo 1).

Tablo 1. Öğrencilerle İlgili Bilgiler
(Table 1. Students Related to Information)

Sınıflar	Cinsiyet				Toplam
	Kız		Erkek		
	N	%	N	%	
Fen Lisesi	32	8.8	28	7.7	60
Anadolu Lisesi	50	14	32	8.8	82
Genel Liseler	40	11	56	15.4	96
Meslek Lisesi	60	16,5	64	17.8	124
Toplam	182	50.3	180	49.7	362

3.2. Taslak Ölçek ve Maddelerinin Oluşturulması (Forming Preliminary Scale and Items)

İlk olarak 400 ortaöğretim öğrencisine "Coğrafya Dersinin Önemi ve Hayatınızdaki Yeri" konulu kompozisyon yazdırılmıştır. Yazdırılan kompozisyonlar tek tek incelenerek ön taslak olarak 125 maddelik bir form oluşturulmuştur. Bu form; kapsam, görünüş, ölçüt ve yapı geçerliliği sağlamak amacıyla alanında uzman 5 öğretim üyesinin görüşüne sunulmuştur. Uzman görüşü sonucunda gerekli düzeltmeler yapıldıktan sonra farklı boyutlarda 44 maddelik denemelik ölçek ortaya çıkmıştır. Ölçek, "tek boyutluluk" özelliği sağlayarak, daha duyarlı sonuç vereceği düşünülerek likert tipinde hazırlanmıştır (Oppenheim, 1996; Tavşancıl, 2005).

3.3. Tutum Ölçeği Uygulama ve Analizi (Analyse and Application of Scale)

Ölçek 1'den 5'e kadar değer almaktadır. Olumlu tutumları yansıtan maddeler için "1" değeri kesinlikle katılmıyorum, "2" değeri katılmıyorum, "3" değeri fikrim yok, "4" değeri katılıyorum, "5" değeri kesinlikle katılıyorum düşüncesini yansıtmaktadır. Olumsuz tutumlar için tam tersi olarak "1" değeri kesinlikle katılıyorum, "2" değeri katılıyorum, "3" değeri fikrim yok, "4" değeri katılmıyorum, "5" değeri kesinlikle katılmıyorum düşüncesini yansıtmaktadır.

Taslak ölçek 2006/2007 Eğitim-Öğretim yılında dört ortaöğretim okulunda coğrafya dersi almakta olan 362 öğrenciye uygulanmıştır. Ölçeğin güvenilirliğini tespit etmek için Croanbach Alfa katsayısı, yapısını tespit etmek için de Faktör Analizi kullanılmıştır. Madde ayırıcılık indekslerini tespit etmek için verilere independent t testi yapılmıştır (Baykul, 1990:13). İki yönlü manidarlığına bakılarak $p > .05$ üstünde değer alan maddeler ölçekten çıkarılmıştır.

4. BULGULAR (FINDINGS)

Tablo 2'de Coğrafya Tutum Ölçeğine ait alt-üst grupların ortalama, standart sapma, serbestlik derecesi, t ve p değerlerini görmekteyiz. Buna göre Alt - üst grubun maddelere göre p değerlerini incelersek; 1. madde

(,646), 5. madde (,804), 16. madde (,919), 18. madde (,277), 19. madde (,324), 21. madde (,650), 22. madde (,196), 25. madde (,727), 27. madde (,614), 31. madde (,163), 32. madde (,101), 36. madde (,540), 41. madde (,840), 42. madde (,734) $p > .05$ olduğundan ve 13. madde de eksi değer aldığından dolayı ölçekten çıkarılmıştır.

Tablo 2. Coğrafya tutum ölçeği maddelerinin alt-üst grup ortalama, standart sapma, serbestlik derecesi, t ve p değerleri
(Table 2. Lower and upper group mean, standard deviation, degree of freedom, t and p values for geography attitude scales items)

Madde	Alt - Üst %27	N	$\bar{X}$	SS	t	P
*M1. Coğrafya dersini severim	1,00	98	3,8980	1,46076		
	2,00	98	3,8061	1,32896	,460	,646
M2. Coğrafi konulardan haberdar olmak yararlıdır	1,00	98	4,3980	,85843		
	2,00	98	3,7857	1,19492	4,119	,000
M3. Coğrafya anlaşılır bir ders değildir	1,00	98	3,2143	1,47313		
	2,00	98	1,6327	1,03931	8,685	,000
M4. Gelecekte coğrafya işime yaramaz	1,00	98	3,0510	1,52216		
	2,00	98	1,8571	1,21842	6,062	,000
*M5. Coğrafya benim için önemlidir	1,00	98	3,6020	1,08162		
	2,00	98	3,5612	1,21049	,249	,804
M6. Coğrafya bilgisi mutluluk verir	1,00	98	3,4082	1,17392		
	2,00	98	3,1735	1,16677	1,404	,162
M7. Coğrafya bize kolaylıklar sağlamaz	1,00	98	3,1122	1,25084		
	2,00	98	1,8980	1,21409	6,896	,000
M8. Coğrafya çalışmak beni sınırlı yapar	1,00	98	2,9184	1,33682		
	2,00	98	1,5816	1,05443	7,772	,000
M9. Coğrafya dersi bana hitap etmez	1,00	98	3,3061	1,27956		
	2,00	98	1,5408	,76210	11,734	,000
M10. Coğrafya dersi çok eğlenceli değildir	1,00	98	3,2653	1,41822		
	2,00	98	1,8265	1,25201	7,529	,000
M11. Coğrafya dersi çok güzel bir ders değildir	1,00	98	3,2755	1,41261		
	2,00	98	1,6327	,96738	9,499	,000
M12. Coğrafya dersi eğlenceli geçmez	1,00	98	3,3673	1,35759		
	2,00	98	1,5918	1,03383	10,300	,000
*M13. Coğrafya dersi gelecek hayatımda önemli olacaktır	1,00	98	2,9184	1,20714		
	2,00	98	3,4694	1,24523	-3,145	,002
M14. Coğrafya dersi gereksizdir	1,00	98	3,3367	1,34658		
	2,00	98	1,5816	,98361	10,419	,000
M15. Coğrafya dersi hoşuma gitmez	1,00	98	3,2857	1,33933		
	2,00	98	1,7551	,97453	9,148	,000
*M16. Coğrafya dersi ile ilgili bir şikayetimin yok	1,00	98	3,3673	1,22169		

Tablo 2 'nin devamı						
	2,00	98	3,3878	1,56398	-,102	,919
M17. Coğrafya dersi karışıktır	1,00	98	3,5204	1,15079		
	2,00	98	2,1224	1,11471	8,638	,000
*M18. Coğrafya dersi keyiflidir	1,00	98	3,6122	1,24877		
	2,00	98	3,3980	1,49045	1,091	,277
*M19. Coğrafya dersi öğreticidir	1,00	98	3,7551	1,33980		
	2,00	98	3,9388	1,25851	-,989	,324
M20. Coğrafya dersi sıkıcıdır	1,00	98	3,5000	1,26206		
	2,00	98	1,9184	1,15476	9,153	,000
*M21. Coğrafya dersi yararlıdır	1,00	98	3,8265	1,03571		
	2,00	98	3,7551	1,15822	,455	,650
*M22. Coğrafya dersi yaşanmalıdır	1,00	98	3,6939	1,04938		
	2,00	98	3,4796	1,25369	1,298	,196
M23. Coğrafya dersi zordur	1,00	98	3,6429	1,25386		
	2,00	98	1,5918	,74386	13,927	,000
M24. Coğrafya dersinde kendimi aptal gibi hissederim	1,00	98	3,4184	1,17468		
	2,00	98	1,7449	1,14253	10,110	,000
*M25. Coğrafya dersinde zorlanmıyorum	1,00	98	3,1224	1,43782		
	2,00	98	3,0510	1,41693	,350	,727
M26. Coğrafya dersine karşı ilgisizim	1,00	98	3,5306	1,33319		
	2,00	98	2,0918	1,44370	7,248	,000
*M27. Coğrafya dersine merakla katılıyorum	1,00	98	3,3571	1,31800		
	2,00	98	3,2551	1,50128	,506	,614
M28. Coğrafya dersine zorunlu olduğu için katılıyorum	1,00	98	3,2857	1,34701		
	2,00	98	2,1939	1,35204	5,663	,000
M29. Coğrafya ezber bir derstir	1,00	98	3,4694	1,35619		
	2,00	98	2,3571	1,12378	6,251	,000
M30. Coğrafya gerekli bir ders değildir	1,00	98	3,2857	1,45730		
	2,00	98	1,5918	1,01369	9,446	,000
*M31. Coğrafya insanın dünyaya bakış açısını değiştirir	1,00	98	3,6633	1,07400		
	2,00	98	3,4388	1,16713	1,401	,163
*M32. Coğrafya işimize yarayan kaynaktır	1,00	98	3,7143	1,11226		
	2,00	98	3,4184	1,38418	1,650	,101
M33. Coğrafya konuları karışıktır	1,00	98	3,3878	1,20679		
	2,00	98	2,1939	1,00163	7,536	,000
M34. Coğrafya konularında iddiasızım	1,00	98	3,4184	1,20927		
	2,00	98	2,4082	1,38353	5,442	,000
M35. Coğrafya konularını merak ederim	1,00	98	3,7857	1,19492		
	2,00	98	3,3571	1,39402	2,311	,022
*M36. Coğrafya kültürümüzü geliştirir	1,00	98	3,5612	1,30080		
	2,00	98	3,6735	1,25817	-,614	,540
M37. Coğrafya zevksiz bir derstir	1,00	98	3,3469	1,34779		

	2,00	98	2,3163	1,40395	5,242	,000
M38. Coğrafyayı beğenerek dinlerim	1,00	98	3,9490	1,08763		
	2,00	98	3,2551	1,47356	3,751	,000
M39. Coğrafyayı geçmek için okuyorum	1,00	98	3,7959	1,13935		
	2,00	98	2,2347	1,32230	8,855	,000
M40. Coğrafyayı günlük hayatta kullanmam	1,00	98	3,4184	1,39161		
	2,00	98	2,3980	1,25788	5,385	,000
*M41. Coğrafya dersini severek dinlerim	1,00	98	3,2755	1,36057		
	2,00	98	3,3163	1,46151	-,202	,840
M42.* Derslerin arasında en çok bu derste kendimi ispatlarım	1,00	98	2,9490	1,23833		
	2,00	98	2,8878	1,28338	,340	,734
M43. Elimde olsa bu dersi almak istemem	1,00	98	3,4388	1,13125		
	2,00	98	1,6837	,89208	12,060	,000
M44. Coğrafya anlaşılmasın bir derstir	1,00	98	3,3469	1,40765		
	2,00	98	2,0000	1,29232	6,978	,000

Madde-Toplam Tablosunda ölçekten ilgili madde çıkartıldığında geride kalan maddelerin oluşturduğu ortalama ve varyans değerleri, çıkartılan ilgili madde ile ölçekteki diğer maddelerin toplamı-bütünü arasındaki korelasyon değerleri, ölçekten ilgili madde çıkartıldıktan sonra kalan bütüne ait çoklu korelasyon (R^2) katsayıları ve güvenirlilik alfa değerleri aşağıdaki gibidir (Tablo 3).

Tablo 3. Madde-Toplam istatistiği
(Table 3. Item-Total statistics)

Madde	Madde Çıkartıldığında Ölçek Ort.	Madde Çıkartıldığında Ölçek Varyansı	Düzeltilmiş Madde - Toplam Korelasyonu	R^2	Madde Çıkartıldığında Alfa
M2	143,2901	73,4696	,011	,399	,879
M3	143,7017	75,3398	,506	,476	,869
M4	143,6547	75,3867	,396	,428	,872
M6	143,7569	74,3564	-,159	,400	,884
M7	144,1768	75,3287	,512	,490	,869
M8	143,7127	75,4420	,539	,489	,869
M9	143,5994	75,3785	,600	,578	,867
M10	143,6630	75,1077	,512	,487	,869
M11	143,9337	75,3039	,571	,562	,868
M12	143,7376	75,0994	,611	,545	,867
M14	143,7845	75,4033	,597	,586	,867
M15	143,9420	75,1630	,565	,548	,868
M17	143,6381	74,7624	,412	,429	,872
M20	143,8785	75,0442	,621	,537	,866
M23	143,9282	75,0801	,522	,407	,869
M24	144,2790	75,2569	,615	,537	,867
M26	143,7680	74,7956	,485	,365	,870
M28	143,9972	74,9724	,427	,369	,871
M29	143,6906	74,9116	,367	,401	,873
M30	143,8398	75,0442	,375	,354	,873

M33	143,9613	74,8453	,523	,458	,870
M34	143,9972	74,6464	,137	,195	,878
M35	143,7845	74,0635	-,233	,403	,886
M37	144,3343	74,9724	,507	,428	,869
M38	144,2459	74,0580	-,142	,329	,884
M39	144,1188	74,7210	,480	,365	,870
M40	144,0801	74,8066	,428	,389	,871
M43	143,7983	75,1906	,670	,597	,866
M44	144,1298	75,1436	,445	,401	,871

Tablo 3'de Madde - Bütün korelasyonlarını incelediğimizde; korelasyon değerlerinin 2. madde (,011) ile 43. madde (.670) arasında değiştiğini, 6. madde (-,159), 35. madde (-,233) ve 38. maddenin (-,142) eksi olduğu görülmektedir. Ölçeğin toplanabilirlik özelliğinin bozulmaması için madde ile bütün arasındaki korelasyon katsayılarının negatif olmaması ve ,25 değerinden büyük olması beklenir (Kalaycı, 2005:412). Dolayısıyla 6,35,38, (negatif) 34 (,137) ve 2. (,011) maddeler ölçekten çıkartılmıştır.

Tablo 4. Tutum ölçeği tanımlayıcı istatistikleri
(Table 4. Attitude scale description statistics)

Betimsel İstatistikler	Puan
N	362
Ortalama	60,1519
Ortanca	61,0000
Mod	67,00
Standart Sapma	19,13856
Varyans	366,284
Çarpıklık	,131
Basıklık	-,401
Ranj	86,00
Minimum	24,00
Maksimum	110,00
Ranj/Standart Sapma	4,49

Tablo 4 incelendiğinde ortalama (60,1519) < ortanca (61) < mod (67) olduğu görülmektedir. Bu durum dağılımın sola çarpık-negatif kayışlı olduğunu ve orta güçlükte olduğunu gösterir. Basıklık (-,401) değerinin negatif olması normalden daha düz bir dağılım olduğunu, 26 ve üstü olması da heterojen bir dağılım olduğunu gösterir (Tekin, 1993). Ranj değerinin standart sapma değerine oranın 4-6 arasında yer alması ölçeğin geçerliliği ve güvenilirliğinin yüksek olduğuna işaret eder (Yılmaz, 1998).

Tablo 5. Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) ve Barlett Testi
Table 5. Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) and Barlett Test)

KMO	Barlett	Sd	P
,894	3357,535	276	,000

Verilerin faktör analizine uygun olup olmadığını değerlendirmek için KMO ve Barlett testi yapılmıştır. KMO Barlett testi ,894 > 0.80 olarak hesaplanmıştır. Bu değer Sharma (1996)'a göre çok iyi olduğu ve veri setinin faktör analizine uygunluğunu gösterir (Tablo 4). Yine değişkenler arasında yüksek korelasyon olup, olmadığını değerlendirmek için Barlett testi sonuçları incelenir. Barlett Test değerinin 6707,796 ve p değerinin ,05 den küçük olduğunu görülmektedir. Bu sonuç sıfır hipotezinin reddedilmesini ve değişkenler arasında yüksek korelasyon olduğunu gösterir (Hair vd., 1998). Dolayısıyla Barlett test sonuçlarına göre de veri seti faktör analizine uygundur (Tablo 5).

Tablo 6. Maddelerin yer aldıkları faktörler ve yük değerleri ile her bir faktörün açıkladığı varyans oranı
(Table 6. Factor analysis)

Madde	Faktör 1	Faktör 2	Faktör 3	Faktör 4	Faktör 5	Faktör 6
M9. Coğrafya dersi bana hitap etmez	,792					
M11. Coğrafya dersi çok güzel bir ders değildir	,703					
M10. Coğrafya dersi çok eğlenceli değildir	,691					
M15. Coğrafya dersi hoşuma gitmez	,658					
M20. Coğrafya dersi sıkıcıdır	,496					
M24. Coğrafya dersinde kendimi aptal gibi hissedirim	,425					
M23. Coğrafya dersi zordur	,404					
M3. Coğrafya anlaşılır bir ders değildir		,701				
M7. Coğrafya bize kolaylıklar sağlamaz		,673				
M8. Coğrafya çalışmak beni sinirli yapar		,576				
M12. Coğrafya dersi eğlenceli geçmez		,533				
M37. Coğrafya zevksiz bir derstir		,505				
M28. Coğrafya dersine zorunlu olduğu için katılırım		,428				
M17. Coğrafya dersi karışıktır			,784			
M33. Coğrafya konuları karışıktır			,630			
M14. Coğrafya dersi gereksizdir			,566			
M30. Coğrafya gerekli bir ders değildir				,719		
M39. Coğrafyayı geçmek için okuyorum				,639		
M29. Coğrafya ezber bir derstir				,486		
M40. Coğrafyayı günlük hayatta kullanmam					,785	
M44. Coğrafya anlaşılmaz bir derstir					,727	
M43. Elimde olsa bu dersi almak istemem					,554	
M4. Gelecekte coğrafya işime yaramaz						,623
M26. Coğrafya bilgisi mutluluk verir						,413
Özdeğer	7,348	1,532	1,241	1,210	1,097	1,058
Açıkladığı Varyans %	34,992	7,295	5,912	5,764	5,226	5,038
Toplam Varyans %	34,992	42,287	48,198	53,962	59,188	64,226

Ölçeğin yapı geçerliliği faktör analizi ile tespit edilir. Faktör analizi sonuçlarına göre ölçek Altı faktörlü bir yapı göstermektedir. Birinci faktör varyansın %34,992' sini, İkinci faktör varyansın %7,295'ini, Üçüncü faktör varyansın %5,912'sini, Dördüncü faktör varyansın %5,764'ünü, Beşinci faktör varyansın %5,226'sını, Altıncı faktör varyansın %5,038'ini ve toplamda da %64,226'sını açıklamaktadır (Tablo 6).

Tablo 7. Alt boyutların puanları arasındaki korelasyon
(Table 7. The correlation between the scores of sub-dimensions)

Alt Boyutlar	Faktör 1	Faktör 2	Faktör 3	Faktör 4	Faktör 5	Faktör 6
Faktör 1		,647	,565	,443	,545	,549
Faktör 2			,557	,450	,501	,548
Faktör 3				,382	,474	,387
Faktör 4					,483	,286
Faktör 5						,405
Faktör 6						

$P < ,000$

Ölçeğin geçerliliği için alt boyutlar arasındaki korelasyona bakıldığında, birinci boyutta en düşük değer ,443, ikinci boyutta en küçük değer ,450, üçüncü boyutta en düşük değer ,382, dördüncü boyutta en düşük değer ,286, beşinci boyutta en düşük değer ,405, altıncı boyutta en düşük korelasyon değeri ,286'dır (Tablo 8). Alt faktörlerin birbirleriyle ve toplam ölçekle pozitif ve anlamlı korelasyon göstermesi ölçeğin yapı geçerliliğini destekleyen kanıtlar olarak değerlendirilmiştir.

Tablo 8. Tutum ölçeği Hotelling T^2 Testi
(Table 8. Attitude scale Hotelling T^2 Test)

Hotelling T^2	F	Sd1	Sd2	P	Alfa
266,331	10,874	23	339	,000	,912

Güvenirlilik hesaplamalarında modelin uygunluğunu test eden Hotelling T^2 testine göre p .000 olarak hesaplanmıştır. Özdamar (2004)' e göre $p < .001$ ise sıfır hipotezi reddedilir. Bu sonuç sıfır hipotezinin reddedilmesini ve değişkenler arasında yüksek korelasyon olduğunu gösterir. Dolayısıyla model güvenirlilik hesaplaması için uygundur. Yapılan güvenirlilik test sonuçlarına göre, 24 maddeden oluşan ölçeğin Cronbach Alfa değeri ,912 olarak hesaplanmıştır (Tablo 8). Ölçeğin Alfa değeri, $80 < \alpha < 100$ arasında yer aldığı için yüksek derecede güvenilirdir (Özdamar, 2004).

5. TARTIŞMA (DISCUSSION)

Ortaöğretim öğrencilerinin Coğrafya dersine karşı tutumlarını belirleyen bir ölçek geliştirilmiştir. Ölçme araçları için güvenirlilik ve geçerlik olmak üzere iki özellik söz konusudur.

Ölçme araçlarının özelliği olan geçerlilik; ölçme aracının neyi ölçtüğü ve bu işi ne kadar iyi yaptığıyla ilgilidir (Anastasi & Urbana, 1997). Diğer bir anlatımla aracın ölçülmek istenen değişkenin ölçüsü olabilecek bir puan vermesi, bir ölçüyü başka değişkenlerle karıştırmama beklentisidir (Bailey,1994). Kapsam geçerliği için hazırlanan ölçek alanında uzman 5 öğretim üyesinin görüşüne sunulmuştur. Uzman görüşü sonucunda gerekli düzeltmeler yapıldıktan sonra 125 madde olarak hazırlanan ön taslak farklı boyutlarda 44 maddelik taslak ölçek olarak ortaya çıkmıştır. Ölçeğin alt ve üst grupların ortalamaları arasındaki farkın anlamlılığı ölçeğin ölçüt geçerliliği hakkında bilgi verir. Böylece öğrencilerin her bir maddeye verdikleri cevapların puan ortalamaları en düşükten en yükseğe sıralandı. Alt ve üst gruplar (%27) oluşturuldu. Her madde için ortalamalar bulundu. Ortalamalar arasındaki farkın manidarlığı

için Bağımsız t testi yapıldı (Büyüköztürk, 2004). Antalyalı (2005)'e göre; analizde önemli olan (sig. 2 tailed) iki yönlü önemlilikdir. Bunun için 1. madde (,646), 5. madde (,804), 16. madde (,919), 18. madde (,277), 19. madde (,324), 21. madde (,650), 22. madde (,196), 25. madde (,727), 27. madde (,614), 31. madde (,163), 32. madde (,101), 36. madde (,540), 41. madde (,840), 42. madde (,734) $p > .05$ olduğundan ve 13. madde de eksi değer aldığından dolayı ölçekten çıkartılmış ve 30 madde ölçekte kalmıştır (Tablo 2). Ölçeğin toplanabilirlik özelliğinin bozulmaması için korelasyon değerlerinin 2. madde (,011) ile 43. madde (.670) arasında değiştiğini, 6. madde (-,159), 35. madde (-,233) ve 38. maddenin (-,142) eksi olduğundan 34. madde (,137), 2,6,35 ve 38. maddeler ölçekten çıkartılarak, ölçek madde sayısı 24 olarak kalmıştır (Tablo 3).

Ölçeğin yapı geçerliliği faktör analizi ile tespit edilir. Faktör analizi sonuçlarına göre ölçek Altı faktörlü bir yapı göstermektedir. Birinci faktör varyansın %34,992'sini, İkinci faktör varyansın %7,295'ini, Üçüncü faktör varyansın %5,912'sini, Dördüncü faktör varyansın %5,764'ünü, Beşinci faktör varyansın %5,226'sını, Altıncı faktör varyansın %5,038'ini ve toplamda da %64,226'sını açıklamaktadır.

Ölçme aracının önemli özelliklerinden biri olan güvenilirlik; bir ölçme aracında bütün soruların birbiri ile tutarlılığını, ele alınan oluşumu ölçmede türdeşliğini ortaya koyan bir kavramdır (Özdamar,2004).

Ölçek likert tipinde hazırlanmıştır. Tezbaşaran (1997)'a göre likert tipi tutum ölçeklerinin dayandığı varsayımlardan biri, ölçekteki her maddenin ölçülen tutumla monotonik olduğudur. Dolayısıyla likert tipi tutum ölçeğinde güvenilirliği saptamak için iç tutarlılığın (homojenliğin) bir ölçütü olan Cronbach alfa katsayısı kullanılması daha uygundur (Tavşancıl, 2005). Modelin uygunluğunu test etmek için Hotelling T^2 testi yapılmıştır (Tablo 4). Hotelling T^2 testine göre $p > .000$ olarak hesaplanmıştır. Yani ortalamalar arasındaki farklılık istatistiksel olarak anlamlıdır. Özdamar (2004)'a göre alfa değeri $.80 < \alpha < 100$ arasında ise ölçek iyi derecede güvenilirdir. Test sonuçlarına göre 24 maddeden oluşan ölçeğin Cronbach Alfa değeri .912 olarak hesaplanmıştır (Tablo 7). Dolayısıyla ölçek yüksek derecede güvenilirdir.

Bir ölçeğin geçerliliği ve güvenilirliği, ölçeğin ranjinin standart sapmasına bölünerek de tespit edilebilir ve bu oran 4-6 arasında olmalıdır (Yılmaz, 1998). Ölçeğin ranjinin (86), standart sapmasına (19,13856) oranı 4,49 olarak hesaplanmıştır. Böylece ölçeğin geçerliliği ve güvenilirliğinin yüksek olduğu ileri sürülebilir.

6. ÖNERİLER (RECOMMENDATIONS)

Coğrafya dersine karşı öğrenci tutumuna yönelik geliştirilmeye çalışılan bu ölçek, doğası gereği eksiklidir. Bu sebeple tutum ölçeği geliştirme çalışmaları çoğaltılmalıdır. Öğretmen adaylarına üniversite eğitimleri esnasında ölçme ve değerlendirme dersi kredisi arttırılarak, iki dönem halinde verilmelidir. Öğretmenlere öğretmenlik yaşamlarında ölçme ve ölçme teknikleri üzerine uygulamalı seminerler verilmelidir. Milli Eğitim Bakanlığı taşra teşkilatının bulunduğu her il ve ilçelerde ölçme ve değerlendirme birimleri kurulmalı ve bu birimlerin koordinatörlüğünde okullarda ölçme ve değerlendirme formatörleri görevlendirilmelidir. Üniversitelerde ölçme ve değerlendirme birimi kurulmalıdır.

KAYNAKLAR (REFERENCES)

1. Anderson, L.W., (1990). Fundamentals of Educational Research. London et. Al.: The Farmer Pres.
2. Allport, G.W., (1967). "Attitudes", Readings in Attitude Theory and Mesurement. Ed. Martin Fishbein. New York: John Wiley&Sons, Inc.1-14.
3. Anastasi, A. and Urbania, S., (1997). Psychological Testing. New York: Macmillian Publishing Hall.

4. Antalyalı, Ö.L., (2005). Varyans Analizi (ANOVA-MANOVA), Ş. Kalaycı (Ed), SPSS Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistik Teknikleri, Ankara, Asil Yayın Dağıtım Ltd. Şti.
5. Atılğan, H., (2006). Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme. Ankara. Anı Yayınları
6. Bailey, K., (1994). Methods of Social Research. 4th edition. New York: Maxwell Macmillian International.
7. Başer, N., (1996). Ders Geçme ve Kredi Sisteminde Lise Öğrencileri İçin Bir Matematik Başarı Testi Tasarımı ve Uygulanabilirliğinin Araştırılması. Doktora Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü. İzmir.
8. Bloom, B.S., (1979). Human Characteristics and School Learning. Mc Graw; Hill Bokk Company 1221 Avenue of The Americas, New York, N.Y. 10020 Çev. Özçelik, D. A. 19079, İnsan Nitelikleri ve Okulda Öğrenme, Milli Eğitim Basımevi, Ankara, s:340.
9. Büyüköztürk, Ş., (2004). Veri Analizi El Kitabı. Ankara: PeGem Yayıncılık.
10. Colley, A. and Comber, C., (2003). School Subject Preferences: Age and gender differences revisited. Educational Studies, 29 (1), 59-67
11. Demirkaya H. ve Arıbaş, K., (2004). Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Üçüncü Sınıf Öğrencilerinin Coğrafya Dersine Yönelik Tutumlarının Değerlendirilmesi, Selçuk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Dergisi, Sayı.12, Ankara
12. Güven, B. ve Uzman, E., (2006). Ortaöğretim Coğrafya Dersi Tutum Ölçeği Geliştirme Çalışması, Kastamonu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, Cilt.14, No.2
13. Hair at all. (1998). Multivariate Data Analsis, Prentice Hall, New Jersey.
14. İflazoğlu, A., (2003). Çoklu Zeka Kuramı Destekli Kubaşık Öğrenme Yönteminin İlköğretim 5. Sınıf Öğrencilerinin Fen Bilgisi Dersindeki Akademik Başarı ve Tutumlarına Etkisi. Doktora Tezi. Çukurova Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. Adana
15. Kalaycı, Ş., (2005). Spss Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistik Teknikleri. Ankara. BRC Matbaacılık.
16. Karslı, M.D., (2004). Öğretmenlik Mesleğine Giriş. Pegem yayıncılık. Ankara.
17. Küçükahmet, L., (2004). Öğretimde Planlama Değerlendirme. Ankara. Nobel Yayın Dağıtım
18. METK, No:1739, 24.06.1973, RG 14574.
19. Oppenheim, A.N., (1996). Questionnaire Design and Attitude Measurement. New York, Basic Books Inc. Publisher.
20. Özçelik, D.A., (1992). Ölçme ve Değerlendirme. Ankara. ÖSYM
21. Özdamar, K., (2004). Paket Programlar ile İstatistiksel Veri Analizi. Eskişehir: Kaan Kitabevi.
22. Özgen, N. ve ark. (2005). Coğrafya Dersine Yönelik Bir Tutum Ölçeğinin Geliştirilmesi, Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi,
23. Saran, H. ve Oruç, M., (1994). "İlköğretim Okulu II. Kademe öğrencilerinin Fen Tutumları ile Fen başarıları Arasındaki İlişkileri", I. Ulusal Fen Bilimleri Eğitim Sempozyumu Bildirileri, 15-17 Eylül-Buca.
24. Sarı, M. ve Vural, R.A., (2003). "Küresel Eğitime Yönelik Öğretmen Tutum Ölçeği: Bir Ölçek Geliştirme Çalışması", I. Sosyal Bilimler Eğitimi Kongresi Bildirileri, 15 - 17 Mayıs-İzmir.
25. Sharma, S., (1996). Applied Multivariate Techniques, John Wiley & Sons INC., New York.
26. Solmaz, F. ve Uzunöz, A., (2009). Coğrafya Öğretiminin Psiko-Motor Amaçlarına Coğrafya Öğretmenleri ve Öğrencilerinin Ulaşma Düzeyi, Milli Eğitim Dergisi. Güz, 184, 161-175

27. Tavşancıl, E., (2005). Tutumların Ölçülmesi ve SPSS ile Veri Analizi. Nobel Yayın Dağıtım. Ankara.
28. Tekin, H., (1993). Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme. Ankara. Yargı Yayınları
29. Tezbaşaran, A., (1997). Likert Tipi Ölçek Geliştirme Kılavuzu. Ankara: Türk Psikologlar Derneği Yayınları.
30. Thurstone, L.L., (1967). "Attitudes Can Be Measured", Reading an Attitude Theory and Measurement. Ed: Martin Fishben. New York: John Wiley&Sons, Inc.2008-219.
31. Ülgen, G., (1994). Eğitim Psikolojisi: Kavramlar, İlkeler, Yöntemler, Kuramlar ve Uygulamalar. Bilim Yayınları, Ankara.
32. Yılmaz, H., (1998). Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme. Mikro Yayınevi. Konya.

EK I
COĞRAFYA DERSİ TUTUM ÖLÇEĞİ

Değerli öğrenciler,

Bu ölçek, coğrafya dersi ile ilgili düşünceleriniz hakkında bilgi edinmek amacıyla hazırlanmıştır. Bunlardan hiçbirinin doğru ya da yanlış yanıtı yoktur. Bu ankete bireysel olarak vereceğiniz yanıtlar kesinlikle öğretmenlerinize ve diğer resmi kurum ve kuruluşlara bildirilmeyecektir. Anket sonuçlarının sağlıklı olabilmesi için, soruları samimi ve doğru olarak yanıtlamanız büyük önem taşımaktadır. Yanıtlamaya başlamadan önce cümleyi dikkatlice okuyunuz. **Anketin üzerine kesinlikle isminizi ve numaranızı yazmayınız.** Yardımlarınız için teşekkür eder, başarılar dilerim.

BİRİNCİ BÖLÜM

1.Cinsiyetiniz:

2.Yaşınız:

3.Şubeniz:

İKİNCİ BÖLÜM

1-Kesinlikle Katılmıyorum 2-Katılmıyorum 3-Fikrim Yok 4-Katılıyorum

5-Kesinlikle Katılıyorum

1. Coğrafya anlaşılır bir ders değildir	1	2	3	4	5
2. Gelecekte coğrafya işime yaramaz	1	2	3	4	5
3. Coğrafya bize kolaylıklar sağlamaz	1	2	3	4	5
4. Coğrafya çalışmak beni sinirli yapar	1	2	3	4	5
5. Coğrafya dersi bana hitap etmez	1	2	3	4	5
6. Coğrafya dersi çok eğlenceli değildir	1	2	3	4	5
7. Coğrafya dersi çok güzel bir ders değildir	1	2	3	4	5
8. Coğrafya dersi eğlenceli geçmez	1	2	3	4	5
9. Coğrafya dersi gereksizdir	1	2	3	4	5
10. Coğrafya dersi hoşuma gitmez	1	2	3	4	5
11. Coğrafya dersi karışıktır	1	2	3	4	5
12. Coğrafya dersi sıkıcıdır	1	2	3	4	5
13. Coğrafya dersi zordur	1	2	3	4	5
14. Coğrafya dersinde kendimi aptal gibi hissederim	1	2	3	4	5
15. Coğrafya dersine karşı ilgisizim	1	2	3	4	5
16. Coğrafya dersine zorunlu olduğu için katılırım	1	2	3	4	5
17. Coğrafya ezber bir derstir	1	2	3	4	5
18. Coğrafya gerekli bir ders değildir	1	2	3	4	5
19. Coğrafya konuları karışıktır	1	2	3	4	5
20. Coğrafya zevksiz bir derstir	1	2	3	4	5
21. Coğrafyayı geçmek için okuyorum	1	2	3	4	5
22. Coğrafyayı günlük hayatta kullanmam	1	2	3	4	5
23. Elimde olsa bu dersi almak istemem	1	2	3	4	5
24. Coğrafya anlaşılmaz bir derstir	1	2	3	4	5